

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۸

چکیده

زمینه و هدف: مسأله‌ای که امروزه متولیان امر امنیت با آن مواجه هستند، افزایش جرایم سرقت است. یکی از ارکان مهم مدیریت بهینه شهرها، تحلیل فضایی جرایم شهری در سطح مناطق است. لذا هدف این پژوهش دستیابی به چگونگی پراکندگی جرایم و بررسی رابطه بین متغیرهای محیطی با متغیر نوع جرم، متغیر زمانی و نوع جرم (تحلیل زمانی و مکانی ارتکاب به سرقت) و شناسایی مناطق جرم‌خیز در شهر بوشهر است.

روش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و همبستگی است. محدوده مورد پژوهش شهر بوشهر در استان کردستان است. داده‌ها و اطلاعات از روش اسنادی-کتابخانه‌ای گردآوری شده است و برای تجزیه و تحلیل آن‌ها از روش‌های آماری از قبیل ضریب همبستگی در نرم‌افزار SPSS (برای به دست آوردن رابطه میزان جرم و زمان و مکان در شهر بوشهر) و سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS (برای نشان دادن توزیع و پراکندگی جرایم در سطح شهر) استفاده شده است.

یافته‌ها و نتایج: نتایج نشان می‌دهد که بیشترین نوع جرم از میان جرایم سرقت صورت گرفته مربوط به جرم سرقت موتورسیکلت به میزان ۲۹/۴۸ درصد از کل جرایم بوده است. بیشترین تعداد جرایم سرقت نیز در محدوده خیابان‌های اصلی شهر به وقوع پیوسته است و الگوی توزیع و پراکندگی جرایم نیز از زمان، مکان و فصول سال تبعیت می‌کند به این معنی که با روند تغییر ساعت در طول شبانه‌روز نوع جرم سرقت نیز تغییر یافته به طوری که در ساعات روشنایی روز (از ساعت ۶ صبح تا ۱۸ عصر) بیشترین جرایم مربوط به سرقت موتورسیکلت و در زمان تاریکی (از ساعت ۱۸ عصر الی ۶ بامداد) جرایم سرقت مربوط به منزل و ماشین بیشتر اتفاق افتاده است. همچنین بین موقع مکانی جرم با میزان وقوع آن رابطه معناداری وجود دارد به این صورت که در فضاهای مسکونی بیشترین جرم مربوط به سرقت منازل و در خیابان و میدان‌ها شلوغ شهری سرقت از نوع موتور است و نوع سرقت با فصل وقوع رابطه معناداری وجود دارد به طوری در سه فصل اول سال بیشترین سرقت مربوط به موتورسیکلت است.

واژه‌های کلیدی: تحلیل فضایی؛ کانون‌های جرم‌خیز؛ سرقت؛ شهر بوشهر

مقدمه

بررسی‌های به عمل آمده مشخص می‌سازد که مکان و زمان در میزان جرایم و ایجاد انگیزه برای گذار از اندیشه به عمل مجرمانه نقش دارد. تحلیل فضایی جرایم در شهرها به شناسایی الگوهای رفتار مجرمانه، کشف کانون‌های جرم‌خیز و درنهایت به تغییر این اوضاع خلق فضاهای مقاوم در برابر جرم و رفع ناهنجاری‌های شهری کمک می‌کند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۷). زندگی شهری با تنوع ارزش‌ها و پندارها، مردمان دیگر نقاط را به خود جذب و با تجمع آن‌ها اختلافات موجود تشدید شده است (تقوایی

۱ - لئو دی رگرو جم شنلیه دانشگاه پیم ژر بوشه

۲ - دانشجو کا شنلیه ارد جرمشنلیه دلشگاآ ژادبوشه

۳ - دانشجو وو دکھی جم شنلیه دلشگاآ ژادتو نا جوب، بو س دلشگا

و همکاران، ۱۳۸۹: ۲). رشد جمعیت و شهرنشینی سریع، موجب شده که جرم به‌عنوان یک معضل اجتماعی، کیفیت زندگی را مورد تهدید قرار دهد (Hedayati et al., 2011: 160)

افزایش جرم در شهرها موجب ایجاد ناامنی، نابسامانی و آشفتگی زندگی شهروندان شده، این مسأله هزینه‌های مادی و معنوی گسترده‌ای بر دوش جامعه می‌گذارد (تقوایی، ۱۳۸۹: ۱۰۶). در طول تاریخ نرخ جرایم و آسیب‌ها در نواحی شهری همواره بالا بوده است (علی‌اکبری، ۱۳۸۳: ۴۹). سرقت، از جرایم مهم و پرشمار اجتماع‌های انسانی است که به‌طور تقریبی در کلیه جوامع دیده می‌شود و در طول زمان و بر اساس مکان‌ها و جوامع مختلف متفاوت بوده است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۹). در واقع سرقت یکی از باسابقه‌ترین جرایم بشری است که در جامعه‌های مختلف به شیوه‌های گوناگون دیده می‌شود (رحیمی و ادیسی، ۱۳۸۹: ۹۱). سرقت بخش قابل توجهی از جرایم در شهرها را تشکیل می‌دهد (Mon et al., ۲۰۱۰: ۹۶). الگوی جرایم سرقت با فعالیت‌های روزمره اجتماعی افراد در ارتباط است (Dietrich, 2008: 185)

در این میان شناسایی عوامل بروز جرم و سعی در از بین بردن یا کاهش اثرات آن، مهم‌ترین راهکار پیشگیری و ناهنجاری شناخته شده است. اندیشمندان دریافته‌اند مکان، انسان و زمان سه عنصر اصلی شکل‌گیری ناهنجاری‌های اجتماعی‌اند. تفاوت در ساختار مکانی و خصوصیات رفتاری، در کنار عامل زمان، موجب می‌شود تا توزیع فضایی جرایم در سطح شهر یکسان نیست و در برخی مناطق به دلیل ویژگی‌های حاکم بر آن و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ساکنان، ارتکاب جرم بیشتر است (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲). امروزه پدیده سرقت به یک مشکل اقتصادی - اجتماعی در جوامع بدل گردیده است، به‌طوری‌که لطامت روحی ناشی از این پدیده حتی پس از کشف و دستگیری سارق نیز تا مدت‌ها شهروندان را آزار می‌دهد (سلامی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۷). سرقت یکی از کردارهای ناموزون جمعی و پدیده‌ای است که امنیت مالی و جانی جامعه را بر هم می‌زند. رفع نیازهای فردی و جمعی به هر شیوه ممکن از تقویت طریق تجاوز به اموال غیر و همچنین انتخاب الگوی سرقت به‌عنوان شیوه‌ای برای خرده‌فرهنگ‌های بزهکاری، ظهور و شیوع سایر جرایم را در پی خواهد داشت (عطاشنه و امیری، ۱۳۸۹: ۱۰۵). سرقت نه تنها باعث از بین رفتن اموال شخصی افراد می‌شود، بلکه امنیت جامعه را نیز متزلزل می‌سازد و از طریق دیگر انگیزه کار و تلاش و سرمایه‌گذاری را از بین می‌برد (قربانی حسینی، ۱۳۸۱: ۲۶۲). در این بین تحلیل فضایی جرایم در حوزه شهرها از گرایش‌های نوینی است که می‌کوشد تا جنبه از مسائل شهری بشر امروز را مورد مطالعه قرار دهد و با تکیه بر ابزار و فناوری تحلیل جغرافیایی برای مقابله با ناهنجاری‌های اجتماعی و پیشگیری از جرم راهبردها و راهکارهای مناسب ارائه دهد (قصری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷۵).

تحلیل فضایی به معنایی تعبیر و تفسیر مجموعه ساخت‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست-محیطی است. عوامل شکل‌گیری فضا شامل محیط‌های طبیعی، انسانی، فرهنگی و پیوند میان این عوامل است. در واقع، تحلیل فضایی تفسیر پراکندگی فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در مکان‌های مختلف است که با شناسایی ویژگی‌های فضایی امکان سازمان‌دهی فضا را فراهم می‌کند (شماعی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۸). تحلیل فضایی جرم دارای ابعاد جغرافیایی است که در مقیاس‌های جغرافیایی (ملی، منطقه‌ای، محلی) به‌طور نامتناسبی توزیع شده است (Peterson, 2007:2 & Zhang). لذا وضعیت جرم سرقت در شهر بوشهر راستای اقدامات پیشگیرانه ضروری به نظر می‌رسد. آن‌چه مسلم است، یکی از جنبه‌های اصلی جرم، ارتباط با پدیده‌های فضای و محیطی است که هم‌اکنون در این خصوص بررسی‌های کمتری صورت گرفته است. از طرف دیگر توزیع جرایم سرقت در تمام مناطق شهر یکسان نیست و تحت تأثیر عوامل فیزیکی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در نقاط مختلف شهر شاهد تراکم ناموزون این پدیده هستیم. در این پژوهش کوشیده‌ایم تا مهم‌ترین کانون‌های وقوع جرایم مربوط به سرقت در شهر بوشهر را چگونه است را جواب دهیم. پژوهش حاضر نوعی تحلیل اکولوژیک به حساب می‌آید که در آن وابستگی و روابط مشترک بین انسان (مجرم یا فرد کج‌رو اجتماعی) و محیط (محدود شهر بوشهر) را مورد بررسی قرار می‌دهد. هدف اصلی

پژوهش، مطالعه نحوه توزیع فضایی اعمال مجرمانه و تأثیر عوامل محیطی و جمعیتی بر ارتکاب آن‌ها در مناطق جغرافیایی شهر بوشهر است. اهداف فرعی زیر در این پژوهش مقدمه‌ای برای دستیابی به هدف اصلی است؛ که شامل: (۱) شناخت تأثیر موقعیت مکانی در وقوع سرقت؛ (۲) شناخت تأثیر نقش زمان در وقوع انواع سرقت؛ (۳) نقش و تأثیر فضای شهری در وقوع انواع سرقت است.

در نهایت نتایج به دست آمده می‌تواند به نیروی انتظامی در شناخت نحوه توزیع فضایی جرایم از نظر نوع جرم و زمان و محل وقوع آن با توجه به کاربری‌های شهری در مناطق مختلف شهر بوشهر کمک کند و با توجه به این مطالعات، بهترین تصمیم را برای مقابله با جرایم بگیرند. برای کشف ارتباط بین برخی از پدیده‌های محیطی با نوع و میزان جرم از آزمون خی‌دو و شیوه‌های تحلیل همبستگی استفاده شده است.

ضرورت تحقیق

شناسایی متغیرهای زمانی و مکانی مراکز جرم‌خیز بسیار مهم است زیرا منجر به آگاهی و الگودهی دقیق از جرایمی که در حال وقوع هستند را در هر مکان برای نشان داده به پلیس و برنامه‌ریزان برای پیشگیری نشان می‌دهد (Nelson et al., 2001:250). از میان جرایم، جرایم مربوط به سرقت از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین معضلات اکثر شهرهای کشور محسوب می‌شود؛ و تأثیرات روانی و اجتماعی را بر افراد و جامعه می‌گذارد. با توجه به این‌که پدیده سرقت نسبت به سایر جرایم در شهر بوشهر از فراوانی بیشتری برخوردار است. شناسایی و تحلیل فضایی محدوده‌های جرم‌خیز سرقت این فرصت را فراهم می‌آورد تا پلیس سریع‌تر بتواند واکنش نشان دهد. تحلیل‌های پژوهش نیز می‌تواند پلیس را در میزان کنترل و مراقبت خود از محدوده‌ها را افزایش و از تعداد جرایم در این مناطق بکاهد. همچنین ریشه‌یابی ارتکاب سرقت در منطقه می‌تواند از به هدر رفتن منابع، امکانات و ثروت‌ها جلوگیری کرد و آنان را در راستای اعتلا و پیشرفت جامعه خویش به‌کارگیری نماییم. تا بدین‌وسیله شاهد افزایش سطح امنیت اجتماعی و جامعه سالم باشیم. بررسی این موضوع با توجه به موارد مطرح‌شده در بالا به شرح زیر حائز اهمیت است:

(۱) بعد امنیتی: تراکم‌های زیاد جمعیت در شهرها خود زمینه‌ساز بسیاری از انحرافات و ناهنجاری‌های اجتماعی و تأثیرگذار بر الگوی اجتماعی مردم هست؛ (۲) بعد اقتصادی: بودجه و بخش قابل توجهی از نیرو و زمان بسیاری را صرف کشف جرایم، دستگیری مجرمان، رسیدگی‌های قضایی و نگهداری و مجازات آن‌ها می‌نماید، که این مسأله هزینه‌های مادی و معنوی گسترده‌ای بر دوش جامعه می‌گذارد؛ (۳) بعد اجتماعی: علاوه بر تحمیل هزینه‌های اقتصادی بر جامعه، سبب ایجاد حس ناامنی، دلهره، هراس و آشفتگی زندگی شهروندان می‌شود و بسیاری از بیماری‌های روحی و روانی که زمینه‌ساز نارسایی‌های اقتصادی و کاهش تولید جامعه هستند، ناشی از ناهنجاری اجتماعی هستند.

پیشینه

پس از صنعتی شدن و تراکم جمعیت جرایم به صورت یک مشکل رایج در جامعه شهری درآمد (Cozens, 2002: 129). در واقع از دهه ۱۹۶۰ به بعد، علاقه فزاینده‌ای نسبت به مطالعه نقش محیط در بزهکاری و در نقطه مقابل تأثیر شرایط محیطی در پیشگیری جرم شکل گرفت جین جاکوبز از جمله پیشرویان این ایده است وی در اثر معروف خود با عنوان «مرگ وزندگی شهرهای بزرگ آمریکا» که در سال ۱۹۶۱ انتشار یافت بحث مهم نوع طراحی شهرها و تأثیر آن در کاهش بزهکاری و همچنین مراقبت‌های طبیعی و معمولی مردم در پیشگیری از بزهکاری را مطرح نمود. در سال ۱۹۶۹ «جفری» نخستین کسی بود که عبارت «پیشگیری از جرم و جنایت از طریق طراحی شهری» را به کار برد. او به برنامه‌ریزی شهری و طراحی ساختارهای شهری

و واحدهای همسایگی به منظور کنترل و پیشگیری از جرم و جنایت تأکید داشت. به نظر او مراقبت‌های طبیعی شهروندان از طریق طراحی ساختمان‌ها و فضای شهری عامل مهم کنترل جرایم شهری است (عباسی، ۱۳۸۷: ۱۰). در سال ۱۹۷۳ در راستای اندیشه‌های پیشگیری جرم «اسکار نیومن» دیدگاه فضای مقاوم در برابر جرم (فضای قابل دفاع) را مطرح کرد. مطالعه نیومن پاسخی به میزان بالای جرایم در شهرهای آمریکا است. به اعتقاد او فضاهای مقاوم در برابر جرم امکان مناسبی برای باز ساخت محیط مسکونی شهرها فراهم می‌آورد تا بدین وسیله محیط امن و سالمی در شهرها برای زندگی ایجاد گردد. وی عقیده داشت ایجاد تغییرات فیزیکی در محیط برای کاهش جرم اغلب موجب واکنش از طرف مجرمان می‌شود. بدین صورت که بزهکاران مجبور به تغییر در رفتار خود یا تغییر محل ارتکاب جرم می‌شوند (عباسی، ۱۳۸۷: ۱۱). سابقه شناسایی و تحلیل محدوده‌های جرم‌خیز شهری به‌عنوان رویکردی علمی به دهه ۱۹۸۰ میلادی بازمی‌گردد و از جمله مفاهیمی است که طی ۱۵ سال اخیر در بین تحلیل‌گران جرایم شهری اهمیت بسیار یافته است و امروزه به‌عنوان دستاوردی معتبر برای مقابله با انحرافات اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم مطرح شده است (قربانی حسینی، ۱۳۸۱: ۲۶۲). بررسی‌های متکی به روش علمی و مبتنی بر اصول و روش‌های آماری در خصوص محیط جغرافیایی و ارتباط آن با جرم برای اولین بار در نیمه قرن نوزدهم به‌وسیله کتله و گری صورت گرفته است. کتله فیزیکدان و منجم بلژیکی به کمک اعداد و ارقام، همبستگی و ارتباط محیط جغرافیایی و جرم را نشان داد به اعتقاد وی جرایم ارتكابی در یک جامعه و نوسانات متناوب آن مانند یک تابع ریاضی وابسته به تغییرات اقتصادی و اجتماعی زمان و مکان هست (بیات رستمی، ۱۳۸۹: ۲۲). تأثیر و اهمیت مطالعات و بررسی‌های «کتله» در زمینه جغرافیای جرم به حدی است که در برخی منابع «کتله» را پدر آمار جنایی و از جمله پایه‌گذاران مکتب جغرافیای جنایت معرفی نموده‌اند و گفته می‌شود تحقیقات او سبب شده است تا جرم به‌عنوان یک پدیده اجتماعی تابع دو متغیر زمان و مکان شناخته شود (کی‌نیا، ۱۳۷۳: ۴۶۹). تنوع جرایم وابسته به زمان و مکان و شرایط جغرافیای مناطق است (Meagan, 2004:2).

مگان در سال ۲۰۰۴ در پژوهشی با استفاده از مدل‌های شهری به بررسی جغرافیایی جرایم شهری در نواحی پورت لند، ارگان، توکسون و آریزونا پرداخت. او با استفاده از مدل‌سازی فضایی در چارچوب مدل رگرسیون به مطالعه جرم و جنایت در این نواحی پرداخت نتایج حاصله از این فرایند مدل نشان داد که ویژگی‌های کالبدی و محیطی و همچنین خصوصیات اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی ساکنان آن امکان فرصت بیشتری برای وقوع جرم دارند. لذا تنوع جغرافیایی جرم و جنایت همراه با تغییرهای وابسته به مکان و زمان آن شرایط وقوع جرایم شهری را از حومه به مرکز شهر افزایش می‌دهد.

آکرمن و موری (۲۰۰۴) در پژوهشی به بررسی الگوهای فضایی جرم و جنایت در مناطق لیما و اوهایو پرداخته‌اند آن‌ها با استفاده از دو رویکرد نظری و کاربردی و ترکیبی از هر دو به تجزیه و تحلیل بینش و چرایی جرم و جنایت در دو سطح کلان و خرد با استفاده از عوامل اجتماعی-اقتصادی، جمعیتی، کاربری زمین و ویژگی‌های زیست‌محیطی مرتبط با آن‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج حاصله نشان می‌دهد که جرم و جنایت دارای ضریب تأثیرپذیری خیلی قوی در عملکرد عوامل اجتماعی و اقتصادی در شهرهای کوچک است که مانع بهبود شرایط اقتصادی می‌شود.

وبر (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی تأثیر برنامه گشت سواره پلیس در کاهش جرم و جنایت مناطق شهری پرداخته است. نتایج این پژوهش در یک هفته نشان از کاهش ۱۴ درصدی جرایم دارد. همچنین افزایش گشت (شدت برنامه) با کاهش جرایم در جامعه ارتباط معنی‌داری دارد.

مباحث مربوط به جغرافیای بزهکاری و مطالعه رابطه جرم و مکان در کشور تنها طی چند سال اخیر مورد توجه پژوهشگران کشور قرار گرفته است و بررسی‌ها نشان از افزایش توجه به موضوع فوق در متون علمی کشور دارد که از مهم‌ترین پژوهش‌های انجام شده در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

زنگی‌آبادی و رحیمی نادر (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS) به ارزیابی شرایط مکانی شهر و حوزه‌های جرم در رفتار و فعالیت‌های غیرقانونی در سطح شهر کرج پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بین ارتکاب جرایم و ویژگی‌های محل وقوع جرم مثل تاریکی و خلوتی محیط ارتباط معناداری وجود دارد به علاوه تراکم جمعیت و افزایش تعداد مهاجرین به کرج به‌عنوان عامل مؤثر در بروز جرم عمل می‌کند.

کلانتری و همکارانش (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان تحلیل فضایی الگوهای بزه سرقت در بخش مرکزی شهر زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) به بررسی تأثیر بخش مرکزی شهر زنجان در شکل‌گیری الگوهای بزهکاری در شهر زنجان و تبیین عوامل مؤثر در بروز بزهکاری در این منطقه پرداخته است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که کانون‌های جرم‌خیز در بخش مرکزی شهر زنجان به‌طور تصادفی توزیع شده است. از سوی دیگر بالا بودن میزان کاربری تجاری و کمبود یا نبود برخی کاربری‌های مورد نیاز شهروندان از جمله فضای سبز که نظارت رسمی بر این محدوده‌ها را بسیار دشوار ساخته، در افزایش توزیع جغرافیایی نوع و میزان جرایم و شکل‌گیری الگوهای فضایی بزهکاری مؤثر بوده است.

بارانی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان تحلیل الگوهای مکانی-زمانی بزهکاری در مناطق شهری باهدف تحلیل مکانی و زمانی ارتکاب جرایم در بخش مرکزی شهر تهران انجام گرفته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین کانون‌های جرم‌خیز بخش مرکزی تهران در قسمت‌های مرکزی و شمال شرقی آن بخش قرار دارد.

نصیری و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به تحلیل فضایی جرم و مکان‌های جرم‌خیز بزه سرقت در شهر قزوین پرداخته‌اند. این پژوهش باهدف تحلیل فضایی-زمانی جرایم مرتبط با سرقت طی دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۱ انجام پذیرفته، نتایج پژوهش بیانگر آن است که در زمینه جرایم امنیتی؛ کلانتری ۱۷ با بیشتری، در زمینه جرایم اقتصادی؛ کلانتری ۱۱ با بیشترین و در نهایت در زمینه اجتماعی، بیشترین مورد جرم در کلانتری ۱۱ قرار دارد.

ویسیان و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به تحلیل پراکندگی جغرافیایی جرایم در شهرستان‌های استان بوشهر پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که شهرستان بوشهر رتبه نخست را به خود اختصاص داده و به‌عنوان کانون اصلی جرایم صورت گرفته این استان هست. همچنین به‌منظور بررسی ارتباط بین فراوانی جرایم و متغیر زمینه‌ساز تراکم جمعیت از GIS استفاده گردیده که نشان می‌دهد بیشترین تراکم جرم در جمعیت، شهرستان ملک شاهی، شهرستان‌های ایوان و دهلران به ترتیب به چشم می‌خورند. کمترین نسبت جرم به جمعیت نیز در شهرستان‌های بوشهر و دشتستان دیده می‌شود که نشان‌دهنده رابطه مستقیم و مثبت بین نسبت جرایم و تراکم جمعیت وجود دارد.

مبانی نظری

مکتب جغرافیایی جرم توسط اندیشه‌های کتله بلژیکی و گری فرانسوی به‌صورت مدون مطرح شد. کتله در کتاب مشهورش به نام فیزیک اجتماعی/آمار مربوط به بزهکاری در فرانسه رابین سال‌های ۱۸۲۵ و ۱۸۳۶ مورد مطالعه قرار داد. او به کمک اعداد ارقام همبستگی و ارتباط محیط جغرافیایی و جرم را نشان داد به اعتقاد وی جرایم ارتكابی در یک جامعه و نوسانات متناوب آن مانند یک تابع ریاضی وابسته به تغییرات شرایط اقتصادی و اجتماعی زمان و مکان است. تحقیقات کتله مورد توجه بسیاری از اندیشمندان کشورهای مختلف جهان از جمله ایتالیا، فرانسه و آلمان قرار گرفت و همین امر موجب بروز جنب‌وجوش‌های علمی جدید و از جمله ایجاد رشته جدیدی در زمینه آمار جنایی به نام کتلیسم شد. تحقیقات کتله باعث شده است تا جرم به‌عنوان یک پدیده اجتماعی تابع دو متغیر زمان و مکان شناخته شود (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۸).

جرم سازه‌ای اجتماعی است که بر نقض ارزش‌های مشترک جامعه توسط یک فرد یا گروه دلالت دارد. افزایش نرخ جرم و تنوع آن در جوامع شهری نه‌تنها با اصول نظم اجتماعی تعارض دارد بلکه به همراه خود، هدر رفتن منابع اقتصادی، سرخوردگی

شهروندان و وخامت کلی در کیفیت زندگی را به ارمغان می‌آورد و با کاهش امنیت اجتماعی، پایه‌های زندگی اجتماعی را تهدید می‌کند (احمدآبادی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۵۴). همچنین جرایم بر عملکرد اقتصادی کشور تأثیرگذار هست و رشد اقتصادی را کند می‌کند و سبب شکاف در رشد اقتصادی کشور می‌شود (Ndoma, 2014 & Estrada Arturo Ruiz). جرایم موجب تحمل هزینه‌های بسیار گزافی در سطوح فردی، اجتماعی، منطقه‌ای و ملی می‌گردد (Mc Collster et al., ۲۰۱۰: ۱۰۴). در زمینه عوامل مؤثر بر نوع و میزان جرایم، دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که برخی از آن‌ها شامل موارد ذیل است:

مفهوم سرقت: سرقت واژه‌ای عربی از ماده «سرق» از مصدر ثلاثی مجرد (سرقه) به معنای برداشتن چیزی از کسی با حيله و فریب یا از خفا و پنهانی یا برداشتن مخفیانه چیزی و بدون حق برداشت آن است. همچنین «سارق به کسی گفته می‌شود که به‌طور پنهانی وارد حرز شود و چیزی که از آن او نیست بردارد» در فرهنگ فارسی نیز واژه سرقت به معنای دزدیدن و دزدی کردن یا بردن مال دیگری آمده است. در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۱۱ در ماده ۱۹۷ در تعریف سرقت آمده است که «سرقت عبارت است از ربودن مال دیگری به‌طور پنهانی» (عطاشنه و امیری، ۱۳۸۹: ۱۰۶).

جرم و عوامل جرم‌زا: از دیدگاه حقوقی، نقض قانون هر کشوری در اثر عمل خارجی در صورتی که انجام وظیفه با اعمال حقی آن را تجویز نکند و مستوجب مجازات هم است، جرم نامیده می‌شود. بعضی دیگر نیز هر فعل یا ترک فعلی را که نظم، صلح و آرامش اجتماعی را مختل نماید و قانون برای آن مجازات تعیین کرده است، جرم نامیده‌اند (شاهیوندی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۵۸). بین جرم و عملکرد ضعیف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مناطق شهری ارتباط وجود دارد (Cozens, 2008: 273). که در بروز جرم تأثیرگذار است که تعداد یا میزان اهمیت هر یک از این عوامل در جوامع گوناگون به دلیل وجود تفاوت‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی متفاوت است. این عوامل را در یک تقسیم کلی می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

الف) تبیین‌های زیست‌شناختی (عوامل فردی یا زیستی): عوامل جسمانی و زیستی نظیر نقص بدنی، ویژگی‌های خاص اندام‌های بدن، شکل جمجمه و ناهنجاری‌های کروموزومی و ژنتیکی را بر ارتکاب جرم و بزهکاری (سرقت) مؤثر می‌دانند.

ب) تبیین‌های روان‌شناختی (عوامل روانی): بر تفاوت‌های فردی افراد که بر اساس عوامل روان‌شناختی نظیر هوش و نوع شخصیت تعیین می‌شود تمرکز نموده‌اند. روان‌شناسان هر فرد را همچون شخصیت منحصر به فرد می‌دانند که راه یافتن ریشه‌ها و عواملی که فرد را مستعد رفتار انحرافی می‌نماید، شناخت ویژگی‌های فردی او نظیر اختلالات شخصیتی، خشم، اضطراب، افسردگی، لذت‌جویی، کم‌هوشی و تعلق خاطر به دیگران است، با ابداع آزمون‌های هوش، تبیین‌های جرم و بزهکاری بر جنبه روانی رفتار متمرکز شده است.

ج) تبیین جامعه‌شناختی (عوامل اجتماعی): جامعه‌شناسان ریشه بسیاری از کج‌رفتاری‌ها را در محیط و شرایط اجتماعی جستجو می‌کنند و علل زیر ساز بسیاری از آن‌ها را در خود جامعه می‌دانند. عوامل اجتماعی از قبیل خانواده نابسامان، ناسازگاری والدین گروه مرجع نایاب، مهاجرت و مطبوعات در صورت تداوم کج‌رفتاری‌ها و جرم (سرقت) را می‌توانند پدیدآورند (رحیمی و ادریسی، ۱۳۸۹: ۹۵-۹۴). بسامان بودن شاخص‌های اجتماعی را سرمایه اجتماعی گویند.

مکان و جرم: بروز جرایم تحت تأثیر ساختار اجتماعی و فیزیکی شهرها است (Sham et al., 2013: 307). تحقیقات اثبات نموده است، که مجرمان در انتخاب محل وقوع جرم کاملاً سنجیده و منطقی عمل می‌نمایند و در حد امکان محدوده‌هایی را برای ارتکاب جرم برمی‌گزینند که شرایط بهتر و مناسب‌تری را برای ارتکاب جرم و فرار پس از ارتکاب داشته است. بنابراین چنان‌چه بتوان از نقطه نظر مکانی - فضایی امکان ارتکاب جرم و فرصت‌های کج‌روی را از مرتکب آن گرفت و یا این فرصت‌ها را کاهش داد و به حداقل رسانید، جامعه سریع‌تر راه سلامت را پیموده و نرخ تبهکاری در شهر به‌طور فراوانی کاهش خواهد یافت. به‌طور کلی، تمامی ناهنجاری‌ها و مفاسد اجتماعی یا هر رفتار انسانی که مخالف نظم عمومی و ارزش‌های جامعه است، به هر نحو

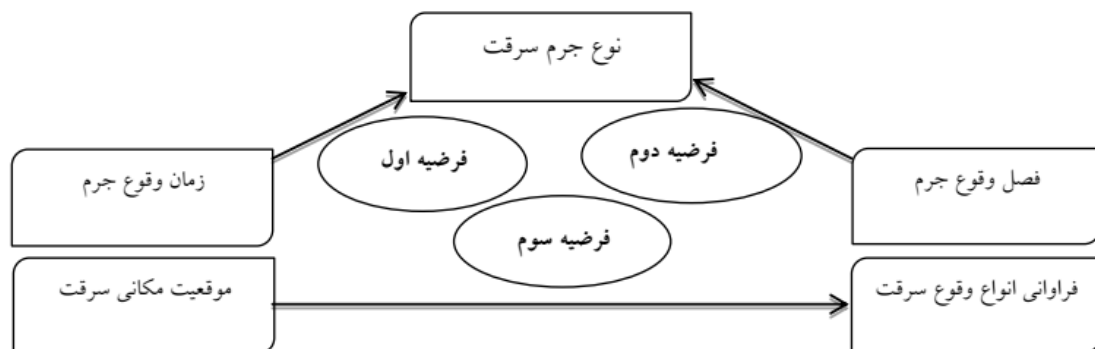
که از انسان سر بزند، دارای بستر زمانی و مکانی است. این ویژگی موجب می‌شود تا بزهکاری جنبه جغرافیایی پیدا کند. بزهکار، بزه دیده، رفتار مجرمانه و ظرف مکانی و زمانی آن، هر بزه را از دیگر رفتارها متمایز می‌کند. مهم‌تر این‌که تفاوت در شرایط مکانی و خصوصیات رفتاری در کنار عامل زمان، توزیع فضایی نابرابری جرایم را در پی دارد. همین امر موجب می‌شود تا در واحد مکان، ناهنجاری‌های اجتماعی به‌طور یکسان پراکنده نیستند (کلانتری و صفری، ۱۳۸۷: ۳۴). آن‌چه مسلم است مکان، زمان و انگیزه و توانایی مجرم، سه عامل اصلی پیدایش رفتار مجرمانه است. توجه به این سه عامل و مشخصات آن می‌تواند تأثیر بسزایی در اتخاذ سیاست‌های پیشگیری از وقوع جرم ایفا نماید در این میان نقش عامل مکان (محیط) بسیار تعیین‌کننده است.

فضای شهری و جرم: روشن است که نیروی انتظامی و تعدد پلیس و نگهبان برای یک فضا به‌تنهایی نمی‌تواند ضامن تأمین امنیت شهر است و البته یک طرح و بافت شهرسازی نیز به‌تنهایی نمی‌تواند امنیت را در کالبد شهر تزریق کند و بنا به تجربه پیشگیری از جرم از هر طریقی که است در مقایسه با برخورد با جرم به برقراری امنیت بیشتر کمک می‌کند. یکی از راه‌های برقراری امنیت از طریق مداخلات در کالبد شهرهاست و البته مهم‌تر از کالبد هر مکانی روح غالب بر آن مکان است که ناشی از روابط اجتماعی، اقتصادی و محیط طبیعی است که در آن از سازه‌های مختلفی تشکیل شده و بستر کنش و واکنش‌ها و میدان عمل فعالیت‌های انسانی است (علی‌اکبری، ۱۳۸۳: ۶۱).

مردم در فضاهای شهری با انواع تهدیدها مانند جرم، تروریسم، آلودگی هوا و آب، زلزله و سیل، تداخل حرکت وسایل نقلیه و پیاده‌ها روبه‌رو هستند. کشورهای پیشرفته گرچه توانسته‌اند بسیاری از تهدیدهای طبیعی را کنترل کنند، ولی کنترل تهدیدهای انسانی در این کشورها رو به افزایش است. از این‌رو زوکین در کتاب فرهنگ‌شهرها می‌گوید فضاهای شهری به اندازه کافی برای مردم امن نیستند تا آن‌ها در خلق فرهنگ عمومی مشارکت داشته‌اند (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۳). مسأله جرم و ترس از آن برای جامعه و افراد مسؤؤل در مدیریت شهری اهمیت فراوانی دارد (al., 2003: 122 Cozens et).

زیرا در سال‌های اخیر ترس از جرم و جنایت در فضاهای شهری به‌عنوان یک مشکل بزرگ اثر مستقیمی بر رفتار مردم در شهرها گذاشته است (Fletcher, 2000: 411 & Evans). فراوانی میله‌های فلزی در و پنجره، و حتی در سطوح فوقانی ساختمان پنجره‌ها و بالکن‌ها که برای جلوگیری از سرقت در فضاهای شهری ناشی از تأثیر ترس از جرم است (Tabrizi & Madanipour, 2006: ۹۳۳).

از آن‌جا که تاکنون مطالعه تحلیل فضایی جرم در شهر بوشهر صورت نگرفته و نحوه توزیع جرایم برای دستگاه‌های انتظامی تا حدود زیادی ناشناخته است، این بررسی می‌تواند به بسیاری از ابهامات در پراکندگی جرایم شهر بوشهر پاسخ دهد و نیروهای انتظامی را در برخورد بهتر با جرایم یاری کند. با توجه به آن‌چه در چارچوب نظری پژوهش مطرح شد، مدل تحلیلی زیر بر مبنای روابط بین فرضیه‌ها و تأثیر نهایی آن‌ها روی متغیرهای وابسته تهیه شده است.

شکل ۱- چارچوب تحلیلی پژوهش

در راستای مبانی نظری و چارچوب تحلیلی پژوهش می‌توان فرضیه‌ها را به صورت زیر مطرح نمود:

۱) بین زمان وقوع جرم سرقت و نوع جرم سرقت رابطه معناداری وجود دارد.

۲) بین موقع مکانی جرم و نوع جرم سرقت‌ها رابطه وجود دارد.

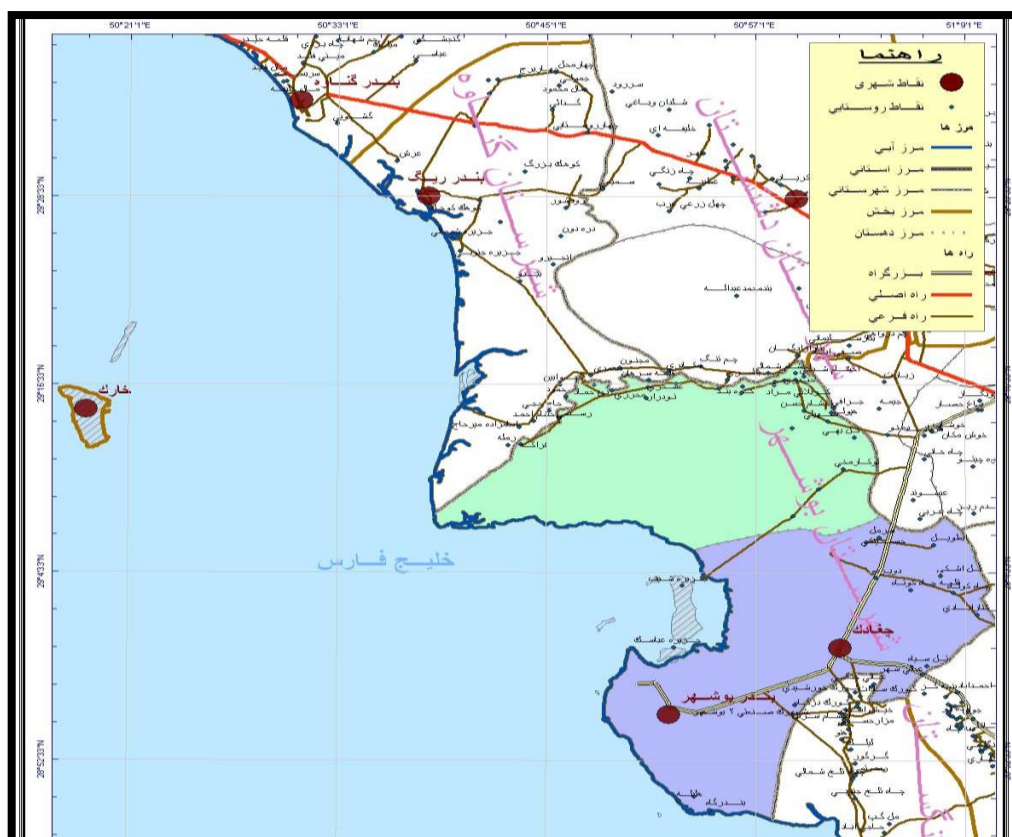
۳) بین نوع سرقت و فصول مختلف رابطه معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و همبستگی است. محدوده مورد پژوهش شهر بوشهر است. داده‌ها و اطلاعات از روش اسنادی-کتابخانه‌ای گردآوری شده است و برای تجزیه و تحلیل آن‌ها از روش‌های آماری از قبیل ضریب همبستگی در نرم‌افزار SPSS (برای به دست آوردن رابطه میزان جرم و زمان و مکان در شهر بوشهر) و سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS (برای نشان دادن توزیع و پراکندگی جرایم در سطح شهر) استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بوشهر یکی از شهرستان‌های استان بوشهر در جنوب غرب ایران است مرکز آن، شهر بوشهر و دیگر شهرهای این شهرستان، چغادک می‌باشد. مهمترین مناطق شهر بوشهر عبارتند از: صلح‌آباد، جُفره، جفره علی‌باش، جفره ماهینی، سنگی، شکری (بهشت صادق)، باغ زهرا، جبری، شغاب، کوی فرهنگیان، عالی‌آباد، رونی، سبزآباد، جلالی، مخ بلند، دواس، تل کوتی، بن مانع عسلو، هلالی، نیدی، خواجه‌ها، دستک، ریشهر، امام‌زاده، سرتل، تنگک (شمالی، وسطی، جنوبی)، تنگک غریب، تنگک محمد جعفری (رئیس)، تنگک زنگنه، نیروگاه اتمی، هلیله، بندرگاه، دروازه، چاه‌کوتاه، آب طویل، توحید. محلات سنتی ساحلی یا قطب‌های صیادی محلی که در دو قسمت شرق و غرب بوشهر قرار دارند، شامل محلات جفره (مفگه)، صلح‌آباد و جبری می‌باشد. نیز محلات جنوبی تنگک غریب به دیگر نام تنگک صفری و نیز تنگک اول، تنگک محمدجعفری به دیگر نام تنگک رئیسی و نیز تنگک دوم، تنگک زنگنه به دیگر نام تنگک سوم. همچنین پایگاه ششم شکاری از مراکز مهم نظامی بندر بوشهر می‌باشد. (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

شکل ۳- موقعیت جغرافیایی شهر بوشهر در استان و کشور

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی: در این مبحث سه متغیر اصلی پژوهش بررسی شده است: (۱) تحلیل نوع و میزان جرایم سرقت؛ (۲) توزیع مکانی انواع جرایم سرقت.

(۱) تحلیل نوع و میزان جرایم سرقت

جدول ۱ توزیع فراوانی نوع جرم سرقت طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵ را نشان می‌دهد. در این پژوهش جرایم سرقت به ۹ دسته مختلف بر اساس ملاک تقسیم‌بندی جرایم سرقت در پلیس پیشگیری انجام گرفته است. بر اساس این جدول از مجموع ۳۲۹ مورد جرم سرقت، بیشترین فراوانی نوع سرقت به ترتیب مربوط به موتورسیکلت با ۲۹/۴۸ درصد، سایر عناوین با ۱۶/۷۱ درصد، ماشین با ۱۴/۵۸ درصد است. همچنین کمترین فراوانی نوع جرایم سرقت به ترتیب مربوط به اماکن دولتی با ۱/۵۱ درصد، اماکن خصوصی با ۳/۶۴ درصد و مغازه با ۶/۶۸ درصد بوده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی انواع جرم سرقت (۱۳۸۹-۱۳۹۰)

نوع جرم سرقت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
منزل	۳۴	۱۰/۳۳	۱۰/۳۳
موتورسیکلت	۹۷	۲۹/۴۸	۳۹/۸۱
ماشین	۴۸	۱۴/۵۸	۵۴/۳۹
مغازه	۲۲	۶/۶۸	۶۱/۱۵
کش و روزنی	۳۲	۹/۷۲	۷۰/۹۱
جیب‌بری	۲۴	۷/۲۹	۷۸/۲
سایر عناوین	۵۵	۱۶/۷۱	۹۴/۹۱
دولتی	۵	۱/۵۱	۹۶/۴۰
خصوصی	۱۲	۳/۶۴	۱۰۰
جمع	۳۲۹	۱۰۰	-

منبع: دادگستری استان بوشهر و محاسبات نگارندگان

۲) توزیع مکانی انواع جرایم سرقت

(کانون‌های جرم خیز شهر بوشهر در ارتباط با جرم سرقت به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- خیابان بی سیم (محلات روبروی بیمارستان قائم، خیابان امام رضا- پشت پارک بانوان)
- ۲- محلات خیابان عاشوری ۳- محلات کوچه حاج نجف (بدر)
- ۴- محلات باهنر ۵- محلات ششم بهمن
- ۶- محلات جبری و جفره ۷- منازل سازمانی اداره بندر (خیابان شهید ماهینی)
- ۸- محلات بهمنی ۹- محلات سرتل ۱۰- تنگک اول (زنگنه)-کمپ صدف نیروگاه اتمی.

یافته‌های تحلیلی

فرضیه اول: بین زمان وقوع جرم سرقت و نوع سرقت رابطه معناداری وجود دارد.

برای تعیین ارتباط بین زمان وقوع جرم و نوع جرم از آزمون χ^2 دو (کای اسکوئر) استفاده شده است. با توجه به جدول ۳ مقدار کای اسکوئر برابر $52/73$ با سطح معنی‌داری ($\text{Sig}: 0/000$) است. این مقادیر نشان می‌دهند که بین زمان وقوع جرم و نوع جرم با سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنادار وجود دارد. برای تعیین میزان همبستگی بین دو متغیر مذکور از ضریب همبستگی فی (P) و ضریب توافقی (C) استفاده شده است. با توجه به میزان همبستگی این ضریب نیز در سطح $0/000$ درصد معنی‌دار است، به این معنا که با روند تغییر ساعت در طول شبانه‌روز نوع جرم سرقت نیز تغییر یافته است. با توجه به جدول ۳ نشان می‌دهد که در فاصله بین ۶ صبح تا ۱۸ عصر بیشترین جرم که نشان‌دهنده این است در ساعت روشنایی روز اتفاق افتاده است مربوط به سرقت موتورسیکلت است. جرایمی مانند سرقت منزل، سرقت ماشین و سرقت مربوط به سایر عناوین تا حدود زیادی متکی و نیازمند شرایط محیطی تاریک هستند که از اوایل ساعت ۱۸ تا ۶ صبح وقوع افتاده است.

جدول ۳- توزیع فراوانی جرایم سرقت در طول شبانه‌روز

زمان	منزل	موتور	ماشین	مغازه	کش و روزنی	جیب و کیف	سایر عناوین	دولتی	خصوصی
۶-۱۲	۲	۶۰	۱۱	۴	۱۷	۱۱	۱۳	۰	۰
۱۲-۱۸	۱۱	۳۳	۱۰	۶	۹	۱۱	۱۳	۰	۰
۱۸-۲۴	۸	۰	۲	۰	۰	۰	۳	۰	۰
۲۴-۶	۲۱	۱	۲۵	۱۰	۰	۰	۲۲	۲	۸
Sig=0/000 df=8 Chi square=52/73 Contingency Coefficient=0/729 $\phi=0/743$									

فرضیه دوم: بین موقع مکانی جرم و میزان وقوع سرقت‌ها رابطه وجود دارد.

برای تعیین ارتباط بین مکان جرم و میزان جرایم آزمون χ^2 دو گرفته شده است. مقدار χ^2 دو برای فرضیه دوم برابر $48/18$ است که از χ^2 دو جدول ۴ با درجه آزادی ۸ و در سطح $0/000$ معنی‌دار است. به عبارت دیگر، موقع مکانی جرم و میزان وقوع سرقت‌ها در سطح ۹۹ درصد معنی‌داری است. همچنین ضریب همبستگی فی نشان از وجود همبستگی مثبت و نسبتاً بالا بین دو متغیر مذکور دارد. به عبارت دیگر هر یک از مناطق شهری با توجه به ویژگی‌های خاص خود نوع جرم خاصی از سرقت را مرتکب شده‌اند. چنان‌که از جدول ۲ مشاهده می‌شود حدود $60/48$ درصد جرایم در سطح خیابان‌ها اتفاق می‌افتد و بعد از آن اماکن مسکونی (محلات) با $22/79$ درصد، میدان‌ها شهری با $10/94$ درصد و محورهای برون‌شهری نیز با $5/78$ درصد به ترتیب

قرار گرفتند. داده‌های آماری نشان می‌دهد که بیشترین جرم سرقت در خیابان بی سیم (محلات روبروی بیمارستان قائم، خیابان امام رضا- پشت پارک بانوان)، محلات خیابان عاشوری، محلات کوچه حاج نجف (بدر)، محلات باهنر، محلات ششم بهمن، محلات جبری و جفره، منازل سازمانی اداره بندر (خیابان شهید ماهینی)، محلات بهمنی، محلات سرتل، تنگک اول (زنگنه)- کمپ صدف نیروگاه اتمی است. بیشترین جرایم رخ داده شده در خارج از محدود پر ترافیک و شلوغ شهر بوشهر مربوط به سرقت سایر عناوین بوده است. بنابراین توجه هر چه بیشتر به مکان‌های اصلی شهر و پر تردد ضروری است. به طور کلی در فضاهای مسکونی بیشترین جرم مربوط به سرقت منازل و در خیابان و میدان‌ها شلوغ شهری سرقت از نوع موتور است.

جدول ۴- بررسی رابطه بین موقع مکانی جرم و میزان وقوع سرقت‌ها

خصوصی	دولتی	سایر عناوین	جیب‌بری	کش و روزنی	مغازه	ماشین	موتور	منزل	
۲	۱	۱۷	۰	۶	۰	۱۰	۱۵	۲۰	مسکونی
۱	۲	۲۸	۱۸	۱۶	۱۹	۳۰	۶۸	۱۴	خیابان
۰	۰	۶	۴	۳	۳	۸	۱۱	۰	میدان
۸	۲	۴	۱	۱	۲	۰	۳	۰	محور برون‌شهری
Sig=0/000		df=8		Chi square=18/48		Contingency Coefficient=0/491		φ=583/0	

فرضیه سوم: بین نوع سرقت و فصول مختلف رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار χ^2 دو برای فرضیه سوم برابر ۵۸/۷۴ است که از χ^2 دو جدول ۵ با درجه آزادی ۸ و در سطح ۹۹٪ معنی‌دار است. بیشترین نوع سرقت در فصل بهار مربوط به سرقت موتورسیکلت، سایر عناوین و منزل هست. داده‌های آماری مؤید افزایش ارتکاب جرم سرقت در فصل بهار نسبت به سایر فصول هست که همین امر میانگین آن را در سال‌های مورد مطالعه در این فصل بالا می‌برد. از سوی دیگر در فصل بهار و تابستان با توجه به آن‌که شهرستان بوشهر دارای فعالیت‌های کشاورزی و داد و ستدهای اقتصادی است، لذا رفت و آمد با وسایل نقلیه موتوری در این فصل به بیشترین حد خود می‌رسد. بنابراین تردد این وسایل در داخل شهر و به تبع آن شلوغ شدن مرکز شهر شرایط را برای وقوع جرم سرقت این نوع وسایل نقلیه فراهم می‌کنند که بیشترین آمار جرم سرقت مربوط به موتورسیکلت، ماشین، کش و روزنی و سایر عناوین است. به‌طور کلی در سه فصل اول سال بیشترین سرقت مربوط به موتورسیکلت است

جدول ۵- بررسی رابطه نوع سرقت و فراوانی سرقت در فصول مختلف

فصول	منزل	موتور	ماشین	مغازه	کش و کیف	جیب عناوین	سایر عناوین	دولتی	خصوصی
بهار	۱۲	۳۷	۹	۳	۶	۹	۱۱	۰	۰
تابستان	۵	۳۳	۱۳	۵	۸	۷	۱۴	۱	۲
پاییز	۱۳	۲۲	۱۳	۸	۷	۷	۱۸	۰	۳
زمستان	۵	۴	۱۳	۸	۵	۵	۸	۲	۴
Contingency		Sig=0/000		df=8		Chi square=74/58		Coefficient=118/0	
				φ=583/0					

نتیجه

آن چه مسلم است میزان وقوع جرایم با توجه به زمان، مکان و فصول وقوع آن متفاوت است. در این میان تحلیل فضایی جرایم با رویکرد کانون‌های جرم خیز به صورت راهکاری مؤثر برای کنترل و پیشگیری از جرایم شهری است. این تحلیل‌ها با در نظر گرفتن آمار ارتکاب به بزه سرقت و تلاش در راستای کاستن از فرصت‌های جرم‌خیز اهمیت فراوانی دارد. زیرا از جمله شاخص‌های برنامه‌ریزی شهر سالم در هر جامعه‌ای وجود امنیت و آرامش روحی، روانی در آن برای تمامی شهروندان است که در پرتو آن به فعالیت‌های خود بپردازند. هدف اصلی پژوهش، مطالعه نحوه توزیع فضایی اعمال مجرمانه و تأثیر عوامل محیطی و جمعیتی بر ارتکاب آن‌ها در مناطق جغرافیایی شهر بوشهر بوده است. پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و همبستگی است. محدوده مورد پژوهش شهر بوشهر در استان کردستان است. داده‌های مورد استفاده در پژوهش شامل آمار ۲ ساله (۱۳۸۹-۱۳۹۰) جرایم سرقت است که از فرماندهی نیروی انتظامی شهرستان بوشهر دریافت شده است. داده‌ها و اطلاعات از روش اسنادی-کتابخانه‌ای گردآوری شده است و برای تجزیه و تحلیل آن‌ها از روش‌های آماری از قبیل ضریب همبستگی در نرم‌افزار (SPSS) برای به دست آوردن رابطه میزان جرم و زمان و مکان در شهر بوشهر) و سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS (برای نشان دادن توزیع و پراکندگی جرایم در سطح شهر) استفاده شده است.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین نوع جرم از میان جرایم سرقت صورت گرفته مربوط به جرم سرقت موتورسیکلت به میزان ۲۹/۴۸ درصد از کل جرایم بوده است. با توجه به ورود روزانه روستایان با وسایل نقلیه به مرکز شهر برای خرید و فعالیت اقتصادی باعث شلوغی بسیار زیاد در ساعاتی از روز می‌شود که زمینه لازم را برای سرقت فراهم می‌آورد که بیشترین جرم مربوط به سرقت موتورسیکلت است. بیشترین تعداد جرایم سرقت و پراکندگی آن‌ها نیز در محدوده خیابان‌های اصلی شهر به وقوع پیوسته است که نشان می‌دهد الگوی پراکندگی جرایم سرقت در سطح شهر با توجه به الگوی تراکم جمعیت تبعیت می‌کند این یافته پژوهش با نتایج پژوهش شمعی و همکاران (۱۳۹۲) در مورد تراکم جمعیت و افزایش جرایم همخوانی دارد. در سایر مناطق و خیابان‌های شهری تفاوت‌چندانی در نوع جرم دیده نشده است و تقریباً به صورت همگن پراکنده شده‌اند که نشان می‌دهد فضاهای جغرافیایی با توجه به ویژگی‌های که دارند می‌توانند در تعداد و نوع جرایم رخ داده تأثیر گذار هستند. الگوی توزیع و پراکندگی جرایم نیز از زمان، مکان و فصول سال تبعیت می‌کند به این معنی که با روند تغییر ساعت در طول شبانه‌روز نوع جرم سرقت نیز تغییر یافته در فاصله بین ۶ صبح تا ۱۸ عصر بیشترین جرم که نشان‌دهنده این است در ساعت روشنایی روز اتفاق افتاده است مربوط به سرقت موتورسیکلت است. جرایمی مانند سرقت منزل، سرقت ماشین و سرقت مربوط به سایر عناوین تا حدود زیادی متکی و نیازمند شرایط محیطی تاریک هستند که از اوایل ساعت ۱۸ تا ۶ صبح وقوع افتاده است. همچنین بین موقع مکانی جرم با میزان وقوع آن و نوع سرقت با فصل وقوع رابطه معناداری وجود دارد که نشان‌دهنده این است که هر یک از مناطق شهری با توجه به موقعیتی که در شهر دارند نوع خاصی از جرایم در آن‌جا به وقوع می‌پیوندد. به طور کلی در فضاهای مسکونی بیشترین جرم مربوط به سرقت منازل و در خیابان و میدان‌ها شلوغ شهری سرقت از نوع موتور است همچنین در سه فصل اول سال بیشترین سرقت مربوط به موتورسیکلت است. یافته‌های فرضیه‌های پژوهش با نتایج پژوهش شاهمیوندی و همکاران (۱۳۸۸) و زنگی‌آبادی و رحیمی نادر (۱۳۸۹) همخوانی دارد.

لذا در همین راستا می‌توان پیشنهادهای زیر را مطرح نمود:

- با توجه به آمار بالای جرایم سرقت باید علت اصلی آن از جنبه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، فضایی و غیره بررسی شود. لذا تقویت سرمایه‌های اجتماعی از طریق آموزش‌های مستمر فرهنگی بسیار ضروری است.
 - با توجه به این که جرایم از محلی به محل دیگر گسترش می‌یابند، باید مکان‌هایی که بیشترین جرم در آن‌جا به وقوع پیوسته شناسایی و ویژگی‌های این محلات از نظر نوع سکونت و ویژگی‌های مردم محله، مانند سن، سواد، قومیت، مذهب و غیره، مطالعه و بررسی شود تا از گسترش این جرایم به مناطق و محلات دیگر شهر جلوگیری به عمل آید.
 - با توجه به این که بیشتر مکان‌های وقوع جرم در شهر بوشهر، فضاهای شریانی اصلی شهر است، باید از طریق ایجاد کیوسک‌ها و ایستگاه‌های پلیس امنیت و آسایش را برای رهگذران فراهم نمود.
 - با توجه به این که در زمان‌های مختلف شبانه‌روز جرم‌های خاصی اتفاق می‌افتد، نیروی انتظامی با شناختی که نسبت به این مسأله پیدا می‌کند، می‌تواند مناسب‌ترین برخورد را با مجرمان در کوتاه‌ترین زمان و با حداقل نیرو داشته باشد.
 - مکان‌یابی و احداث مراکز انتظامی در محدوده‌های دارای تمرکز بالای جرم در شهر، زیرا به نظر می‌رسد یکی از عوامل تأثیرگذار در بالا بودن نرخ جرایم نبود مراکز انتظامی در این محدوده‌ها از شهر است.
 - همراه سازی و تشویق مردم جامعه در قالب مشارکت در امر پیشگیری و تأمین امنیت اجتماعی.
 - ایجاد یک مدیریت یکپارچه، کارآمد، مشارکتی و پاسخگو که از همه امکانات و ابتکارات برای جلب فرصت‌ها، دور کردن تهدیدها و تأمین امنیت استفاده کند.
- اولویت‌بخشی به فعالیت‌های پلیس بر پایه استفاده بیشتر از فناوری‌های نوین سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) بدین صورت که تحلیل جرم بر مبنای نقاط جرم‌خیز که از تحقیقات زیربنایی در رابطه با جرم و مکان است و تهیه نقشه جامع بزهکاری که مسئولان را نسبت به رشد جرایم هوشیار و پاسخگو نگه می‌دارد. این سیستم قابلیت بسیار وسیعی برای تهیه پایگاه داده‌ای، تهیه نقشه‌های بزهکاری و تحلیل الگوهای جرم، شناسایی محل‌های وقوع جرم در آینده و یا تخصیص محل اقامت بزهکار برخوردار است.

منابع

منابع فارسی

- احمدآبادی، ز؛ صالحی، م. و احمدآبادی، ع. (۱۳۸۷). «رابطه مکان و جرم: مطالعه آسیب‌شناسی گیم‌نت‌های شهر تهران»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال هفتم، ش ۲۷، ص ۲۵۳-۲۷۶.
- احمدی، س؛ سیف‌الدینی، ف. و کلانتری، م. (۱۳۹۲). «تحلیل فضایی الگوهای بزهکاری در منطقه ۱۷ شهرداری تهران»، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، سال سیزدهم، ش ۳۱، ص ۴۷.
- بارانی، م؛ کلانتری، م. و جباری، ک. (۱۳۸۹). «تحلیل الگوهای مکانی - زمانی بزهکاری در مناطق شهری (مطالعه موردی: جرایم سرقت به عنف و شرارت و باج‌گیری در بخش مرکزی شهر تهران)»، *فصلنامه نظام اجتماعی*، سال دوم، ش ۱، ص ۷-۳۳.
- بیات رستمی، ر. (۱۳۸۹). *تحلیل فضایی الگوهای بزهکاری در بخش مرکزی شهرها با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) مورد مطالعه: بزه سرقت در بخش مرکزی شهر زنجان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زنجان.
- تقوایی، م. (۱۳۸۹). «بررسی و مقایسه شاخص‌های شش‌گانه جرم در سطح مناطق مختلف شهر شیراز»، *فصلنامه جغرافیا، دور جدید*، سال هشتم، ش ۲۶، ص ۱۰۵-۱۳۳.
- تقوایی، م؛ ضرابی، ا؛ بیک‌محمدی، ح. و رحیمی، ب. (۱۳۹۱). «بررسی پراکنش فضایی جرم در مناطق هشت‌گانه شهر شیراز»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ش ۱۸، ص ۱-۲۶.
- تقوایی، م؛ ضرابی، ا. و رحیمی، ب. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل مؤثر بر میزان جرم در مناطق مختلف شهر شیراز»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، ش ۴۸، ص ۱-۴۱.
- رحیمی، م. و ادریسی، ا. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل مؤثر بر سرقت»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ش ۲۳، ص ۸۹-۱۱۷.
- زنگی‌آبادی، ع و رحیمی نادر، ح. (۱۳۸۹). «تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS)»، *فصلنامه حقوق*، دوره ۴۰، ش ۲، ص ۱۷۹-۱۹۸.
- سلامی، م؛ زهری، ز. و اشرفی، ع. (۱۳۹۱). «شناسایی و پهنه‌بندی کانون‌های وقوع جرم سرقت در شهر بیرجند»، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، سال اول، ش ۲، ص ۸۵-۱۰۴.
- شاه‌یوندی، ا؛ ریسی، ر. و شیخی، ح. (۱۳۸۸). «تحلیلی بر توزیع فضایی جرایم در مناطق شهر اصفهان»، *فصلنامه دانش انتظامی*، سال یازدهم، ش ۴، ص ۱۵۲-۱۸۲.
- شماعی، ع؛ قنبری، ع. و عین‌شاهی میرزا، م. (۱۳۹۲). «فضایی جرایم شهری در مناطق بیست‌و‌دو گانه کلان‌شهر تهران»، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، سال دوم، ش ۶(۲)، ص ۱۱۷-۱۳۰.
- عباسی‌ورکی، ا. (۱۳۸۷). *شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS نمونه موردی بزه قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر در شهر قزوین*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زنجان.
- علی‌اکبری، ا. (۱۳۸۳). «توسعه شهری و آسیب‌شناسی اجتماعی در ایران»، *پژوهش‌های جغرافیایی*، ش ۴۸، ص ۴۹-۷۰.
- قربانی‌حسینی، ع. (۱۳۸۱). *جرم‌شناسی جرم‌یاب سرقت*، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- قصری، م؛ قزلباش، س؛ کلانتری، م. و جباری، ک. (۱۳۹۰). «بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی شهری در شکل‌گیری الگوهای فضایی بزهکاری، مطالعه موردی: جرایم مرتبط با مواد مخدر در بخش مرکزی شهر تهران»، *فصلنامه ژئوپولیتیک*، سال هفتم، ش ۳، ص ۱۷۴-۲۰۲.

کلانتری، م. و صفری، ا. (۱۳۸۷). «کاربرد فناوری نوین در امور پلیس (مطالعه موردی: نقشه‌نگاری بزهکاری)»، *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، سال سوم، ش ۶، ص ۲۹-۵۶.

کلانتری، م؛ صالحی، ر؛ بیات، ر. و کرمی، ا. (۱۳۸۹). «عنوان تحلیل فضایی الگوهای بزه سرقت در بخش مرکزی شهر زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ش ۲۴، ص ۱۴۱-۱۶۰.

نصیری، ا؛ گل‌مهر، ا. و رحمانی، م. (۱۳۹۳). «تحلیل فضایی جرم و مکان‌های جرم‌خیز مطالعه موردی: بزه سرقت در شهر قزوین»، *فصلنامه جغرافیا*، سال ۱۲، ش ۴۳، ص ۱۵۷-۱۷۶.

کی‌نیا، م. (۱۳۷۳). *مبانی جرم‌شناسی*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

مدیری، آ. (۱۳۸۵). «جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر»، *فصلنامه علمی پژوهشی راه‌های اجتماعی*، سال ششم، ش ۲۲، ص ۱۱-۲۸.

ویسیان، م؛ حسینی، م. و علی‌پور، م. (۱۳۹۳). «رتبه‌بندی و تحلیل پراکندگی جغرافیای جرایم در شهرستان‌های استان ایلام با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیار»، *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، سال ۹، ش ۳۲، ص ۵۳-۷۸.

مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن.

- Ackerman, W. & M. Alan, T. (2004) "Assessing Spatial Patterns of Crime in Lima, Ohio", *Cities*, 21(5): 423-437.
- Arturo Ruiz Estrada, M. & Ndoma, I. (2014) "How Crime Affects Economic Performance: The Case of Guatemala", *Journal of Policy Modeling*, 36(5): 867-882.
- Cozens, P.M. (2002) "Viewpoint Sustainable Urban Development and Crime Prevention Through Environmental Design for the British City Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century", *Cities*, 19(2): 129-137.
- Cozens, P.M. (2008) "Crime Prevention Through Environmental Design in Western Australia: Planning for Sustainable Urban Futures, Dev", *Plann*, 3(3): 272-292.
- Cozens Paul, N. Richard, W. Jeremy, H. D. (2003) "Managing Crime and the Fear of Crime at Railway Stations a Case Study in South Wales (UK)", *International Journal of Transport Management*, 1: 121-132.
- Dietrich, O. W. (2008) "Comparing Spatial Patterns Of Robbery: Evidence From a Western and an Eastern European City", *Cities Journal*, 25: 185-196.
- Evans, D. J. & Fletcher, M. (2000) "Fear of Crime: Testing Alternative Hypotheses", *Applied Geography*, 20:395-411.
- Massoomeh. Hedayati, A. Aldrin, A. N. (2011) "A Review of the Effectiveness of Crime Prevention by Design Approaches towards Sustainable Development", *Journal of Sustainable Development*, 4(1):160-172.

Mc Collster, K. E. & French, M. & Fang, H. (2010) "The Cost of Crime to Society: New Crime-Specific Estimates for Policy and Program Evaluation", *Drug and Alcohol Dependence*, 108(1-2) :98-109.

Meagan, E. C. (2004) "*Geographies of urban crime: An intraurban study of crime in Nashville, Tennessee; Portland, Oregon; and Tucson*", Arizona, Dissertation Submitted to the Faculty of the Department of Geography and Regional Development In Partial Fulfillment of the Requirements For the Degree of Doctor of Philosophy, In the Graduate College The University of Arizona, p197.

Mon, Kh. & Heinonen, J. & Eck, E. (2010) "Street Robbery, Problem-Oriented Guides for Police Problem-Specific Guides Series", *U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services*, 59:96.

Nelson, A.L. Bromley, R.D.F. Thomas, C.J. (2001) "Identifying Micro-Spatial and Temporal Patterns of Violent Crime and Disorder in the British City Centre", *Applied Geography*, 21: 249-274.

Shama, R. & Shah Muhamad Husseinb, M. & Nizam Ismai, H. (2013) "A Review of Social Structure, Crime and Quality Of Life as Women Travelers in Malaysian Cities", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 101(8):307-317.

Tabrizi, L. & Madanipour, A. (2006) "Crime and the City: Domestic Burglary and the Built Environment in Tehran", *Habitat International*, 30:932-944.

Weber, B. (2014) "Can Safe Ride Programs Reduce Urban Crime?", *Regional Science and Urban Economics*, 48: 1-11.

Zhang, H. & Peterson, M. (2007) "A Spatial Analysis of Neighbourhood Crime in Omaha, Nebraska Using Alternative Measures of Crime Rates", *Internet Journal of Criminology*, 1-28.